

نگاهی به مهمترین تحولات پرونده هسته‌ای ایران در سال ۱۳۸۶

گروه بین الملل

پرونده فعالیت‌های صلح آمیز هسته‌ای ایران در سال ۱۳۸۶ شاهد فراز و نشیب‌های بسیاری بود. در این سال نمایندگان سیاسی و وزرای امور خارجه کشورهای ۵+۱ گفتگوها و ملاقات‌های بسیاری را با یکدیگر برای اعمال فشار بر تهران در خصوص تعلیق فعالیت‌های هسته‌ای برگزار کردند؛ ولی این فشارها نه تنها خواست آنها را برآورده نکرد، بلکه منجر به محکم‌تر شدن اراده ملت ایران برای پیشبرد فعالیت‌های هسته‌ای صلح آمیز خود گردید. با وجود تمامی فشارهای سیاسی و اقتصادی که در این سال بر دولت و ملت ایران تحمیل گردید، تهران نه تنها به توافقاتی چشمگیر با آژانس بین‌المللی انرژی اتمی دست یافت، بلکه سرانجام در گزارشی که توسط آژانس‌های اطلاعاتی آمریکا منتشر شد غیر نظامی بودن فعالیت‌های هسته‌ای‌اش نیز تایید شد و در نهایت چندین محموله از سوخت نیروگاه هسته‌ای بوشهر را نیز دریافت کرد. بیایید در ادامه نگاهی به مهمترین تحولات این پرونده در سال ۱۳۸۶ بیندازیم، هر چند که برای آگاهی بیشتر شما تعدادی از تحولات مهم سال ۸۵ را نیز مرور می‌کنیم.

ژئوشکاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

کمیته‌ای برای اجرای این قانون که خیلی زود توسط رییس جمهوری ابلاغ شد از سوی علی لاریجانی دبیر سابق شورای عالی امنیت ملی کشورمان تشکیل شد.

هنوز ایران به طور عملی به اجرای اقدامات واکنشی در قبال قطعنامه ۱۷۳۷ نپرداخته بود که محمد البرادعی مدیر کل آژانس بین‌المللی انرژی اتمی در ۹ فوریه (۲۰ بهمن) در گزارش فنی همکاری‌های مشترک ایران و آژانس اعلام کرد که از ۵۵ پروژه همکاری به قطع همکاری‌ها در ۱۰ پروژه، بررسی مورد به مورد ۱۲ پروژه و ادامه همکاری‌ها در ۳۳ پروژه صورت گرفته است. البرادعی در ۲۷ دسامبر (۶ دی) در نامه‌ای به رییس اسلوانیایی شورای حکام، برخی از کمک‌های فنی به ایران در راستای اجرای تحریم‌های سازمان ملل متحد علیه برنامه هسته‌ای تهران را متوقف کرد.

در ۲۲ ژوئن (۲ بهمن ۸۵) وزیران خارجه اتحادیه اروپایی در نشست‌های بروکسل با اعمال تحریم‌های شورای امنیت سازمان ملل "به طور کامل و بدون تاخیر" و در صورت

سرمايه‌های شرکت‌ها و افراد مهم در برنامه‌های هسته‌ای و موشکی ایران را که در قطعنامه به نامشان اشاره شده است، مسدود کنند. روسیه و چین گرچه بر سر کیفیت این قطعنامه با دیگر کشورهای ۵+۱ اختلاف نظر داشتند و توانستند تغییراتی را در آن اعمال کنند، اما با تصویب اولین قطعنامه تحریم علیه ایران موافقت کردند؛ در عین حال که بر اجرای رویکرد مرحله به مرحله در جهت تحریم‌ها علیه ایران تاکید داشتند.

در چارچوب قطعنامه ۱۷۳۷، به ایران ۶۰ روز مهلت داده شد تا درخواست‌های مطرح در این قطعنامه از جمله تعلیق غنی‌سازی را اجرا کند اما ایران بلافاصله این درخواست‌ها و صدور قطعنامه را غیر قانونی و غیر اجرایی اعلام کرد. چند روز پس از تصویب قطعنامه، نمایندگان مجلس شورای اسلامی کشورمان در واکنش به این اقدام طرحی را به تصویب رساندند که بر اساس آن دولت موظف به سرعت بخشیدن به برنامه هسته‌ای و تجدیدنظر در همکاری با آژانس شد؛ لذا

یک سال قبل و در آخرین روزهای سال ۲۰۰۶ در حالی که مردم ایران فصل زمستان را پیش رو داشتند، کشورهای ۵+۱ با تصویب قطعنامه ۱۷۳۷ شورای امنیت سازمان ملل متحد علیه ایران در ۲۳ دسامبر ۲۰۰۶ (یک هفته مانده به سال نو میلادی) زمستانی گرم و کریسمسی شاد را برای خود رقم زدند؛ غافل از اینکه به رغم تلاش‌های فراوان در اعمال فشار علیه ایران به طور یک جانبه و یا در چارچوب شورای امنیت؛ پشت سد منطقی و محکم اقدام ایران نسبت به طراحی مدالیته حل مسایل باقی مانده ایران و آژانس در سال ۲۰۰۷ خواهند ماند و سال ۲۰۰۸ میلادی را در حالی که اختلافات با روسیه و چین شدت گرفته است، آغاز می‌کنند. بر اساس قطعنامه ۱۷۳۷ که با اجماع نظر اعضای دائم و غیر دائم شورای امنیت در اواخر سال ۲۰۰۶ به تصویب رسید، به همه‌ی کشورها دستور داده شد تا از تامین مواد و فن آوری‌های ویژه که می‌تواند در برنامه‌های هسته‌ای یا موشکی ایران به کار رود، خودداری کنند. همچنین از همه کشورها خواسته شد تا

مذاکرات برلین (که در مهرماه ۸۵ انجام شده بود) به حالت تعلیق درآمده بود، یک بار دیگر مذاکره لاریجانی (مسوول سابق پرونده هسته‌ای کشورمان) و سولانا در پنجم اردیبهشت در آنکارا از سر گرفته شد؛ طرفین، مذاکرات را سازنده و بر ادامه آن به توافق رسیدند. همچنین رسانه‌های غربی منتشر کردند که رییس سیاست خارجی اتحادیه اروپا طرحی را بر اساس طرح پیشنهادی سوئیس که چندی قبل از آن صحبت به میان آمده بود، مطرح کرده است. بر اساس گزارش رسانه‌ها، طرح سوئیس از تعلیق سی روزه و دوسویه صحبت می‌کرد که نوع و دامنه تعلیق غنی‌سازی در آن مشخص نبود. پس از آن طرفین نتایج بررسی‌های خود را در ۳۱ می (۱۰ خرداد) در مادرید پایتخت اسپانیا بر روی میز گذاشتند. در این دور از مذاکرات اعلام شد که ایران قصد دارد با آژانس درباره دسترسی به اطلاعات همکاری کند. چیزی نگذشت که لاریجانی با سفر به وین و دیدار با محمد البرادعی و سپس تفاهم با سولانا در مذاکرات لیسبون در دوم تیرماه، بر روی نقشه کاری (مدالیت) حل مسایل باقی مانده با آژانس به توافق رسیدند. بر این اساس گروهی از بازرسان آژانس به سرپرستی اولی هایتون، معاون البرادعی برای تهیه طرحی ملموس در جهت رفع تردیدها نسبت به برنامه صلح‌آمیز هسته‌ای‌اش در (۲۰ تیر) ۱۲ ژوئیه به تهران آمدند. همچنین مذاکرات معاونان لاریجانی و البرادعی در ۲۴ ژوئیه و ۲۰ اوت (۲ و ۲۹ مرداد) در وین و تهران انجام شد. آژانس در ۲۸ اوت (۶ شهریور) متن توافقنامه ایران و آژانس بر سر مدالیت حل مسایل را به طور رسمی منتشر کرد. در این توافق همچنین آژانس اعلام کرد که موضوع "پلوتونیوم" و مساله "بازفرآوری زودتر از جدول زمان بندی مشخص شده در مدالیت حل و فصل شده است. ■ کشورهای ۵+۱ با توجه به توافق ایران و آژانس که با تفاهم سولانا نماینده کشورهای ۵+۱ شکل گرفته بود، اعمال تحریم‌ها علیه ایران را تا سپتامبر (شهریور ۸۵) به تعویق انداختند. همچنین ایران طرح‌های موسوم به "تایم اوت" و "سوئیس" و یا پیشنهاد مذاکره مستقیم ایران و آمریکا که به طور جدی از سوی البرادعی و سولانا مورد تأکید قرار می‌گرفت را رد کرد.

■ با توافق بر سر مدالیت آژانس از محوریت و اهمیت خاصی برخوردار شد به طوری که ایران در موضع‌گیری‌های جدیدش خواستار بازگرداندن پرونده ایران از شورای امنیت به شورای حکام شد و اعلام کرد که پرونده هسته‌ای ایران به عنوان موضوعی سیاسی خاتمه یافته است. اظهارات محمد البرادعی درباره ایران مبنی بر اینکه ما هیچ مدرک جرمی به دست نیآورده‌ایم و نیز همکاری آژانس با ایران در تلویز جدول زمانی حل مسایل باقی مانده از سوی مقامات آمریکا به ملایمت به خرج دادن مدیر کل آژانس در برابر ایران تعبیر شد و این کشورها دست به اعمال فشار بین‌المللی علیه البرادعی زدند. ■ در حالی که مذاکرات بر سر سانتریفیوژها بار دیگر در ۹ اکتبر (۱۷ مهر) در تهران از سر گرفته شده بود و همچنان ادامه داشت، نشست کشورهای ۵+۱ درباره ایران در ۱۶ اکتبر

۳۰۰۰ دستگاه سانتریفیوژ را تا می ۲۰۰۷ (اردیبهشت‌ماه ۸۶) به طور تدریجی نصب خواهد کرد. مدیر کل آژانس همچنین در این گزارش تأکید کرد که آژانس قادر است عدم انحراف مواد هسته‌ای اعلام شده در ایران را تأیید کند، اما در عین حال همکاری ایران را برای حل مسایل باقی مانده خواستار شد.

■ قطعنامه ۱۷۴۷ با گسترده‌تر کردن دامنه تحریم‌ها، ۲۸ شخصیت حقیقی و حقوقی ایران را نیز مشمول برخی محدودیت‌ها کرد. همچنین، برخی شخصیت‌های حقیقی و شرکت‌های در ارتباط با سپاه پاسداران انقلاب اسلامی و شرکت‌ها و افراد دست‌اندرکار برنامه هسته‌ای مشمول تحریم‌ها شدند. این قطعنامه ۶۰ روز به ایران فرصت می‌داد تا مطالبات مطرح در قطعنامه ۱۷۳۷ را به اجرا آورد. مهمترین درخواست قطعنامه ۱۷۳۷ از ایران "تعلیق غنی‌سازی" بود.

■ ایران پس از تصویب قطعنامه ۱۷۴۷ در رفتاری منطقی فعالیت‌های غنی‌سازی در نطنز را سرعت داد به شکلی که محمود احمدی‌نژاد در ۲۰ فروردین - روز ملی فن‌آوری هسته‌ای - در تأسیسات غنی‌سازی نطنز اعلام کرد که ایران به مرحله تولید صنعتی سوخت هسته‌ای وارد شد. این اقدام ایران واکنشی منطقی از سوی صاحب‌نظران خارجی توصیف شد. پس از آن محمد البرادعی در سخنانی اعلام کرد که "نباید هیچ ترسی از برنامه هسته‌ای ایران داشت. باید مشکلات از راه گفت‌وگو حل و فصل گردد."

■ دبیر سابق شورای عالی امنیت ملی کشورمان چند روز پس از تعطیلات نوروز در گفت‌وگویی تلفنی با نماینده‌ی کشورهای ۵+۱ در خصوص پرونده هسته‌ای ایران و امکان بازگشت به مذاکرات گفت‌وگو کرد. ایران در چارچوب گسترش برنامه صلح‌آمیز هسته‌ای خود در روز ۹ آوریل (۲۰ فروردین) و در حالی که محمود احمدی‌نژاد برای بازدید از تأسیسات غنی‌سازی به نطنز آمده بود اعلام کرد که در زمینه تولید سوخته هسته‌ای جزو کشورهای تولیدکننده صنعتی این سوخت قرار گرفته و در برنامه خود نصب و راه‌اندازی بیش از ۵۰ هزار سانتریفیوژ را در دستور کار خود قرار داده است.

■ در حالی که مذاکرات ایران و اروپا پس از شکست

نیاز اعمال تحریم‌هایی بیش از آنچه در قطعنامه ۱۷۳۷ آمده است، موافقت کردند. وزیران امور خارجه اتحادیه اروپا توافق کردند که این اتحادیه باید از صادرات و واردات کالاهایی که در فهرست گروه تأمین‌کنندگان هسته‌ای و رژیم کنترل فناوری موشکی قرار دارند به ایران جلوگیری کنند، تبادلات با افراد و شرکت‌هایی که قطعنامه ۱۷۳۷ ذکر کرده را منع و سرمایه‌هایشان را مسدود کنند، سفر این افراد به اتحادیه اروپا را ممنوع کنند و معیارهایی را برای جلوگیری از تحصیل افراد دارای ملیت ایرانی در رشته‌های حساس مربوط به اشاعه درون اتحادیه اروپا اتخاذ کنند.

تصویب قطعنامه تحریم و سپس واکنش‌های ایران، برخی از افراد صاحب نفوذ در دنیا از جمله محمد البرادعی را مجبور به مداخله و طرح پیشنهادهای کرد. مدیر کل آژانس بین‌المللی انرژی اتمی در ایده‌ای موسوم به "تایم اوت" از ایران و کشورهای ۵+۱ خواست تا از یک طرف غنی‌سازی و از سوی دیگر تحریم‌ها علیه ایران در شورای امنیت به حالت تعلیق درآید تا فضا برای آغاز مذاکرات اصلی میان طرفین فراهم شود.

دکتر علی لاریجانی، مسوول سابق پرونده هسته‌ای کشورمان در حالی که فشارها علیه ایران در حال افزایش بود راهی آژانس بین‌المللی انرژی اتمی شد. وی همچنین پس از وین در کنفرانس امنیتی مونیخ در آلمان شرکت کرد و در حاشیه این کنفرانس با خاویر سولانا، رییس سیاست خارجی اتحادیه اروپا برای اولین بار پس از قطع مذاکرات میان دو طرف دیدار کرد. طرفین در این دیدار به این تفاهم رسیدند که گفت‌وگوها را از جایی که قطع شده بود، ادامه دهند.

■ دکتر لاریجانی دبیر سابق شورای عالی امنیت ملی کشورمان چند روز قبل از اتمام مهلت ۶۰ روزه داده شده به ایران بر اساس قطعنامه ۱۷۳۷ راهی آژانس بین‌المللی انرژی اتمی شد. محمد البرادعی در گزارش مورد درخواست شورای امنیت که ۲۲ فوریه ۲۰۰۶ (۳ اسفند) منتشر شد، اعلام کرد که ایران به آژانس اطلاع داده است که تا هفته دیگر (پایان فوریه)، تزریق UF₆ به آبشارهای نصب شده در تأسیسات غنی‌سازی سوخت (FEP) را آغاز و نیز ۱۸ آبشار سالن

(۲۴ مهر) با مخالفت چین همراه شد و به تعویق افتاد. همچنین سفر ولادیمیر پوتین رییس جمهوری روسیه به ایران برای اولین بار از موضوعاتی بود که اختلافات در میان کشورهای ۵+۱ به ویژه مسکو - واشنگتن را بیشتر می کرد.

■ اما موج آرامی که چند ماهی بود بر مساله هسته‌ای ایران حاکم بود، با استغفای غیر منتظره و ناگهانی دکتر علی لاریجانی، مسوول وقت پرونده هسته‌ای کشورمان دچار نوعی تلاطم شد و بیش از فضای بین‌المللی، فضای داخلی را با تعجب روبه رو کرد و سوالات بی شماری درباره چرایی این استعفا مطرح شد که مدتی افکار عمومی داخل را به خود مشغول ساخت. لاریجانی پس از مدتی دلیل استغفای خود از دبیری شورای عالی امنیت ملی کشور را هماهنگی بیشتر اعلام کرد. دکتر سعید جلیلی معاون وزیر امور خارجه در اروپا و آمریکای شمالی جانشین علی لاریجانی شد. با این حال با توجه به اینکه مساله هسته‌ای از مدیریت در سطح کلان از ابتدا برخوردار بوده است؛ لذا مذاکرات بر سر سانتریفیوژها در ۲۰ اکتبر (۲۸ مهر) در سطح کارشناسی از سر گرفته شد. همچنین مذاکرات لاریجانی و سولانا که از قبل تعیین شده بود با همراهی دکتر جلیلی دبیر جدید شورای عالی امنیت ملی کشورمان در ۲۴ اکتبر (۲ آبان) در رم پایتخت ایتالیا برگزار شد. طرفین این مذاکرات را "سازنده" توصیف کردند و قرار شد طرفین در دهه آخر نوامبر با یکدیگر ملاقات کنند. پس از مذاکرات رم، مذاکرات نهایی بر سر موضوع سانتریفیوژهای P1 و P2 در ۲۹ اکتبر (۷ آبان) انجام شد و مقامات آژانس اعلام کردند که تمام سولاتشان در این خصوص را پاسخ گرفتند.

■ آژانس بین‌المللی انرژی اتمی نیز در گزارش خود که با یک روز تاخیر در ۱۵ نوامبر (۲۴ آبان) درباره ایران منتشر شد، اعلام کرد که پاسخ‌های ارائه شده تهران درباره برنامه‌های سانتریفیوژهای P1 و P2 مطابق با یافته‌های آژانس است. همچنین آژانس قادر بوده عدم انحراف مواد هسته‌ای اعلام شده در ایران را تایید کند و ایران دسترسی به مواد هسته‌ای اعلام شده را برای آژانس فراهم کرده و

گزارشات مربوطه لازم درباره مواد هسته‌ای اعلام شده و فعالیت‌هایش را ارائه کرده است. اعلام همکاری‌های گسترده ایران با آژانس باعث شد تا نشست کشورهای ۵+۱ که قرار بود ۱۶ نوامبر (۲۵ آبان) برگزار شود به دلیل عدم حضور چین لغو شد.

■ آژانس در نامه‌ای که ۲۳ نوامبر (۲ آذر) به نمایندگی ایران در وین تحویل داد، بسته شدن موضوع سانتریفیوژهای P1 و P2 و سند ۱۵ صفحه‌ای که در آن موضوع سندی یک و

نیم صفحه‌ای اورانیوم فلزی مطرح بوده است را بسته شده اعلام کرد. همچنین سه کشور اروپایی در نشست شورای حکام آژانس در نوامبر در بیانیه‌ای ضمن اذعان به این که ایران گام‌هایی در مسیر درست برداشته است، در عین حال اعلام کردند که این گام‌های اعتمادساز کافی نیستند.

■ در حالی که آمریکا در تنگنای اعمال تحریم‌ها علیه ایران به طور گسترده باقی مانده بود، جامعه اطلاعات جاسوسی آمریکا در گزارش جدیدی در ۴ دسامبر (۱۳ آذر) ادعاهای کاخ سفید درباره برنامه هسته‌ای ایران را به چالش کشید. برآورد اطلاعات جاسوسی ملی آمریکا که براساس اجماع نظر ۱۶ آژانس جاسوسی آمریکایی بود، اعلام کرد که مشخص نیست آیا ایران به دنبال تسلیحات هسته‌ای است یا خیر، و

برانگیخت. برخی از کارشناسان معتقدند با توجه به نزدیک شدن به انتخابات ۲۰۰۸ ریاست جمهوری در آمریکا به نظر می آید بوش و مشاورانش در حال فراهم کردن زمینه‌های واگذاری احتمالی دولت به دموکرات‌ها هستند، لذا دست به اقداماتی اصلاحی در سیاست‌های اتخاذ شده می‌زنند که گزارش فوق درباره ایران نیز از این جمله است.

■ رایزنی بر سر تهیه پیش‌نویس قطعنامه تحریم دیگر علیه ایران تا کریسمس ۲۰۰۸ و حتی قبل از پایان سال آغاز شد، بی آن که نتیجه‌ای در بر داشته باشد و روسیه صریحاً از همراهی با آمریکا در اعمال تحریم‌های بیشتر علیه ایران خودداری کرد. با این حال مقامات کشورهای ۵+۱ در شورای امنیت در حالی که دو هفته تا پایان سال ۲۰۰۷ باقی نمانده بود، پس از گفت‌وگویی تلفنی اعلام کردند که پیش‌نویس سومین دور از تحریم‌ها علیه ایران که یکی از بانک‌های ایران و یک شاخه از نیروهای مسلح را هدف خواهد گرفت به پیشنهاد فرانسه در حال تنظیم است. اما شورای امنیت سازمان ملل پس از چند دور بحث و بررسی اعلام کرد به دلیل اختلاف نظرهای جدی آمریکا و متحدانش با چین و روسیه تا اوایل سال آینده تحریم‌های جدید را علیه ایران اتخاذ نخواهد کرد. در حالی که کشورهای اروپایی و آمریکا و سایر کشورها خود را آماده جشن سال نو میلادی می‌کردند، پس از نزدیک به یک دهه تاخیر، اولین محموله سوخت نیروگاه بوشهر به ایران ارسال شد. رسانه‌های غربی گزارش کردند که این اقدام غیرمنتظره روسیه با هماهنگی و اطلاع آمریکا صورت گرفته است.

■ در اوایل اسفند ماه "محمد البرادعی" مدیر کل آژانس بین‌المللی انرژی اتمی در گزارشی اعلام کرد که آژانس توانسته جواب بسیاری از سوالات خود در خصوص فعالیت‌های هسته‌ای ایران را دریافت کند.

البرادعی در این گزارش اعلام کرد که نشانه‌ای دال بر نظامی بودن فعالیت‌های هسته‌ای ایران مشاهده نشده و ایران همکاری‌های خود با آژانس را افزایش داده است.

این گزارش هر چند با واکنش مثبت بسیاری از مقامات و سازمان‌های بین‌المللی در خصوص تلاش برای حل پرونده هسته‌ای ایران از طریق گفت‌وگو مواجه شد، ولی آمریکا و اسرائیل و تعدادی از کشورهای اروپایی سعی کردند با واکنش‌های خود آن را بی‌اهمیت جلوه دهند.

لازم به ذکر است که علی لاریجانی، دبیر سابق شورای عالی امنیت ملی پس از انتشار گزارش اخیر البرادعی آن را پاسخی به شیطنت قدرت‌های زورگوی جهان توصیف کرد.

توقف برنامه این کشور نشانگر حساسیتی بیشتر از آن که فکر می‌شود در برابر فشارهای جهانی بوده است. این گزارش اطلاعاتی با ادعای توقف یک برنامه تسلیحاتی هسته‌ای در ایران آنچه را که یافته‌های خود در سال ۲۰۰۵ معرفی کرده بود رد کرد و افزود: تصمیم تهران برای توقف برنامه هسته‌ای‌اش نشان می‌دهد نسبت به آنچه ما در سال ۲۰۰۵ قضاوت کرده بودیم، اراده‌ای کمتری برای تولید تسلیحات هسته‌ای وجود دارد. این گزارش تعجب بسیاری از کشورهای دنیا را